

**PROF. STANISLAVA-MARIA IACHIMOVSKI
(CERNĂUȚI, 24 IULIE 1941 – SUCEAVA, 13 APRILIE
2016)**

**Prof. Stanislava-Maria Iachimovschi
(Czernowitz, 24. Juli 1941 – Suczawa, 13. April 2016)**

*(Zusammenfassung)**

Der Artikel *Prof. Stanislava-Maria Iachimovschi (Czernowitz, 24. Juli 1941 – Suczawa, 13. April 2016)* hat das klassische Format eines biobibliographischen Beitrags. Die biographischen Daten und Informationen von Stanislava-Maria Iachimovschi, einer Persönlichkeit der polnischen Gemeinschaftselite, sind auch von historisch-literarischen und kulturhistorischen Angaben begleitet, die sich hauptsächlich auf die Periode nach den Ereignissen von 1989 beziehen. Die im Anhang enthaltenen Dokumente haben die Rolle, Persönlichkeiten, wichtige Momente aus dem und Beiträge zum kulturellen Leben der gegenwärtigen Bukowina innerhalb der wissenschaftlichen Gemeinschaft bekannt zu machen.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Ribbentrop-Molotov-Pakt, Krieg, Flucht, Flüchtlinge, rumänisch-polnische Verhältnisse, Wiedergeburt der Identitätsideale, Verein der Polen aus Rumänien, zweisprachiges Periodikum, internationales wissenschaftliches Symposium, verlegerische Arbeit.

Stanislava-Maria Iachimovschi se naște în Cernăuți, la 24 iulie 1941, în familia unor polonezi. Tatăl său este Eduard Duciewicz, iar mama, Teofila, născută Dutkowska, originară din Sadagura. Aici, la Cernăuți, își petrece primii ani din viață. Orașul de pe Prut, atestat documentar pentru prima oară în actul de privilegiu acordat de Alexandru cel Bun, domnitorul Moldovei, negustorilor din Leov, la 8 octombrie 1408, capitala Ducatului Bucovina, oraș cosmopolit, recunoscut în lumea întreagă prin strălucitoarea sa viață socială, economică și cultural-artistică de până în 1938, orașul copilăriei și adolescenței unei elite multietnice strălucitoare a umanității –

^{1*} Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

români, germani, evrei, ruteni, polonezi, armeni –, devenise deja un mit în istoria modernă și contemporană a locului.

Evenimentele declanșate prin punerea în aplicare a prevederilor din protocolul adițional secret al Pactului Ribbentrop-Molotov, din 23 august 1939, îi afectează însă dramatic existența. Evacuarea și refugiul românilor, repatrierea germanilor, deportările masive în U.R.S.S., războiul și comunizarea consfințesc sfârșitul inexorabil al epocii sale de înflorire, printr-o adevărată „tragedie europeană pentru mai multe generații” ce a dislocat și a risipit în lume mari comunități etnice, neamuri, familii numeroase și zeci de mii de oameni.

În primăvara anului 1944, familia Duciewicz trăiește drama poporului polonez din septembrie 1939 și se refugiază în România, fugind din calea trupelor sovietice. În martie–aprilie, timp de șase săptămâni, călătorește într-un vagon de marfă atașat la garnituri militare ce străbat o bună parte din țară. În bejenia sa, poposește la Codlea, Deva, Arad și, în cele din urmă, la Salonta – locul de evacuare, unde rămâne până în 1960.

În Bihor, la Salonta, Stanislava-Maria, refugiată din Bucovina, își petrece copilăria și adolescența. Aici, urmează școala primară, apoi învață la Liceul „Arany Janos”. După obținerea bacalaureatului, la Oradea, tânăra își continuă studiile la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1960–1964), unde obține licența². Prin repartii guvernamentală, la îndemnul părinților, revine în Bucovina, aproape de Suceava, unde aceștia se mutaseră între timp. În perioada 1964–1967, funcționează la Școala din Adâncata, iar din 1967 și până în 1996, când se pensionează, Stanislava-Maria Iachimovschi predă „cu dăruire”, timp de trei decenii, limba și literatura română la diferite licee din orașul Suceava, „purtând în inimă”, însă, limba maternă.

La Suceava, Stanislava-Maria îl cunoaște pe Wilhelm Iachimovschi, și el refugiat din Cernăuți, cu care se căsătorește în 1963. Viața ei și a familiei sale decurg în rânduiala unei „prietenii vechi”, statornicite între români și polonezi. De pe vremea lui Bogdan I, Lațcu-Vodă și Alexandru cel Bun, până la muncitorii și tehnicienii polonezi care deschid Mina de Sare de la Cacica (1791), în „migrația [lor] după pâine”, de la fondatorii așezărilor de polonezi de la Bulai-Moara, Cacica, Păltinoasa, Pleșa, Poiana Micului, Ruda (Vicșani), Solonețul Nou și până la funcționarii din administrația de stat a Bucovinei istorice, trecutul relațiilor româno-

² Redacția „Polonus”, *Stanislava-Maria Iachimovschi*, necrolog, în „Polonus”, Suceava, anul XXVII, nr. 4 (235), aprilie 2016, p. 2–4. Cele câteva articole din presa locală, apărute acum, valorifică informația obținută din redacția acestui periodic cu sediul la Dom Polski din Suceava: Sandrinio Neagu, *A murit Stanislava Iachimovschi, președintele de onoare al Uniunii Polonezilor din România*, în „Monitorul de Suceava”, anul XXI, nr. 88 (6 201), 14 aprilie 2016 (<https://www.monitorulsv.ro/Local>, accesat: 27 ianuarie 2017); *Doliu în comunitatea polonezilor. A murit președintele organizației polonezilor din Suceava*, articol nesemnat, în „SuceavaNews”, 13 aprilie 2016 (suceavanews.ro/tag/stanislava-maria-iachimovschi/, accesat: 27 ianuarie 2017).

polone reprezintă pentru profesoara și familia Iachimovschi o frumoasă lecție de istorie, plină de bogate învățăminte.

După evenimentele din 1989, în cadrul activității de renaștere a vieții etno-culturale din comunitățile polonezilor din România, soții Stanislava-Maria și Wilhelm Iachimovschi fac parte din grupul de inițiativă care militează pentru reactivarea Asociației Polonezilor din Suceava. Potrivit *Cronologiei minorităților naționale din România*³, după reînființarea Asociației Polonezilor din București (16 martie 1990, președinte Xenia Grabska-Stoica), în același an, la 28 mai 1990, la Suceava, Asociația Polonă de Ajutor Frățesc și de Lectură preia tradiția Societății de Lectură „Dom Polski” (Czytelnia Polska) întemeiate aici, în anul 1903. În grupul de inițiativă se află Antoni Rojowski, Franciszek Skokan, Wilhelm Iachimovschi, Lidia Dascălu.

În acest cadru al resurecției idealurilor identitare, Uniunea Polonezilor din România, cu sediul central la București, ulterior la Suceava (stabilit aici la scurt timp după congresul din 1991), militează programatic pentru „păstrarea identității culturale, lingvistice și religioase” a etnicilor polonezi printr-o multitudine de forme: organizarea de activități culturale proprii, colaborarea cu autoritățile locale, cooperarea cu diverse organizații din Polonia – patria istorică, organizarea-participarea la activități științifice organizate în țară și peste hotare, promovarea unor proiecte regionale și/sau naționale vizând modernizarea infrastructurii localităților de rezidență (construirea de case naționale, reabilitarea școlilor, a drumurilor) și modernizarea învățământului în limba maternă (vezi, de exemplu, *Proiectul educativ de ajutorare „Copiii Bucovinei”*, adresat comunităților multietnice din România). Uniunea Polonezilor din România este condusă, succesiv, de Antoni Rojowski (1990–1992), Jan-Piotr Babiaș (1994–2002) și Ghervazen Longher (din 2002 și până în prezent). De-a lungul anilor, comunitatea polonezilor din România este reprezentată în Parlamentul de la București de către Antoni Linzmaier, bucovinean, originar din Ruda/Vicșani (1990–1992), Jan-Piotr Babiaș (1992–2002), provenind din aceeași localitate bucovineană, Ghervazen Longher (2002–2016) și Victoria Longher (din 2016), amândoi din Suceava, însă originari din Cacica și Solonețul Nou. Între realizările notabile ale Uniunii Polonezilor din România se înscrie și recuperarea, în 1996, a Casei Polone (Dom Polski) din Suceava, construită în perioada 1903–1907.

Din anul 1999, după moartea soțului său, vicepreședinte al Uniunii Polonezilor din România, Stanislava-Maria Iachimovschi devine președinte al Asociației Polonezilor din Suceava și președinte de onoare al Uniunii Polonezilor din România, cea mai activă organizație de acest tip din Bucovina contemporană.

³ Florin Pintescu, *Polonezi*, în Gidó Attila (editor), *Cronologia minorităților naționale din România*, vol. II, Cluj-Napoca, Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Seria „Documenta et studia minoritatum”, 2013, p. 52.

Uniunea Polonezilor din România are, încă din primii ani de activitate, un organ de presă propriu, „Polonus”, publicație trimestrială bilingvă, apărută la București (noiembrie 1991 – decembrie 1994), prin eforturile Janinei Radu, lector de limba engleză la Universitatea București, și cu sprijinul Consiliului Minorităților Naționale. Potrivit articolului-program, *Către cititori*, anul I, nr. 1, 1990 („Dorim ca publicația noastră să ajungă în fiecare casă poloneză, la fiecare familie poloneză din întreaga Românie, precum și la toți cei cărora problemele comunității poloneze de aici nu le sunt indiferente”), publicația, adresându-se polonezilor din cele 15 asociații locale din întreaga țară, dar și românilor, își propune să îndeplinească două funcții de bază: una informativă, prin relatarea celor mai importante evenimente din viața comunităților poloneze din România și din viața patriei-istorice, Polonia, și o alta, educativă, pusă în serviciul conservării identității și educării în spiritul respectării tradițiilor, limbii și religiei materne. Totodată, periodicul urmărește și un alt obiectiv major: „Dorim ca Dom Polski al nostru, prin publicația sa «Polonus» să slujească nu doar membrilor săi, dar să devină [și] o platformă pentru o mai bună cunoaștere reciprocă a polonezilor și românilor, să fie o oglindire a acestei aspirații spre mulțumirea și folosul ambelor părți”. Începând din august 1993, din colectivul de redacție al periodicului face parte și profesoara Stanislava-Maria Iachimovschi. Din ianuarie 1995, sediul redacției se mută la Suceava, unde se face și tipărirea periodicului, care devine acum o publicație lunară, având un număr variabil de pagini (16, 20, 24, 30, 44) și un tiraj de 1000–1500 de exemplare, apărând în condiții grafice tot mai bune (la început cu o copertă color, ulterior tipărită color integral). Începând din 1996, Stanislava-Maria Iachimovschi devine redactor-șef, coordonând eforturile unui colectiv format din Barbara Breabăn, Elisabeta Mracica, Mariana Prodan, Pavel Mocanu, Cazimir Longher, Franciszek Mamulski, Ewa Kamińska, Gustaw Maiorek, Marian Schulz, Elżbieta Wieruszewska, Weronika Góra, Iwona Olszewska⁴.

Prin problematica abordată și rubrici distincte (între acestea: *File de istorie*, consacrată istoriei Poloniei, *Cronica polonezilor bucovineni*, susținută lună de lună de dr. Jan Bujak, din Cracovia, un calendar al aniversărilor, articole de istorie a culturii), „Polonus” se adresează comunităților sale din diaspora românească, oferindu-le utilizatorilor interesați informații despre patria istorică și cultura națională, întreține cronici ale unor manifestări naționale (Zilele Culturii Polone, Festivalul „Întâlniri bucovinene”, Concursul de recitare din poezia Mariei Konopnicka și a lui Adam Mickiewicz), publică recenzii ale unor apariții editoriale și

⁴ Daniel Hrenciuc, Florin Pintescu, „Polonus” – revista Uniunii Polonezilor din România, în volumul *Istoria și tradițiile minorității poloneze*, Suceava, Editura Universității, 2004, p. 120–121; Marian Petcu (coordonator), *Istoria jurnalismului din România în date. Enciclopedie cronologică*, Iași, Editura Polirom, 2012, p. 915–916; Sandrinio Neagu, *Moment aniversar. Revista bilingvă „Polonus”, 20 de ani de activitate*, în „Monitorul de Suceava”, anul XVI, nr. 282 (4879) (<https://www.monitorulsv.ro/foto/Lh8AA3yR/6>, accesat: 26 ianuarie 2017); *Istoria revistei „Polonus”*, articol nesemnat, postat pe site-ul Uniunii Polonezilor din România. Związek Polaków w Rumunii (dompolski.ro/despre-noi/istoria-revistei-polonus/, accesat: 27 ianuarie 2017).

articole consacrate unor personalități ale istoriei, culturii și artei poloneze, prezintă probleme ce privesc învățământul, religia și chiar aspecte din viața altor minorități naționale din România. Multe din traduceri din limba polonă aparțin profesoarei Stanislava-Maria Iachimovschi. Prin marea bogăție de date și informații dintre cele mai diverse, precum și prin numeroasele fotografii de bună calitate, cu care își ilustrează paginile, „Polonus” este o cronică vie a comunităților polonezilor din România contemporană⁵.

Timp de 17 ani, Stanislava-Maria Iachimovschi este coorganizatoare a simpozionului științific internațional din cadrul Zilelor Culturii Polone. Având ca temă relațiile româno-polone, acesta se desfășoară, an de an, sub deviza „Mai aproape unii de alții”, fiind organizat, în ultimii ani, pe mai multe secțiuni: *În lumea istoriei*, *În lumea culturii*, *În lumea problematicei bucovinene*. Comunicările și referatele științifice prezentate în cadrul simpozionului de la Suceava sunt tipărite cu regularitate, în limbile polonă și română⁶.

Dintre cele 17 volume tipărite de Uniunea Polonezilor din România până acum, 14 sunt editate de Stanislava Iachimovschi în colaborare cu Elżbieta Wieruszyewska-Calistru. Alte două volume sunt pregătite pentru tipar și prin colaborarea cu Karina Stempel-Gancarczyk (Varșovia), iar cel tipărit în 2016 apare sub redacția K. Stempel-Gancarczyk, E. Wieruszewska-Calistru: *Druga wojna światowa na tle stosunków polsko-rumuńskich. Al doilea război mondial pe fondul relațiilor polono-române* (2000); *Kontakty polsko-rumuńskie na przestrzeni wieków. Relații polono-române de-a lungul timpului* (2001); *Polacy i Rumuni na drodze do wzajemnego poznania. Polonezi și români pe drumul cunoașterii reciproce* (2002); *Bliżej siebie. Relacje polsko-rumuńskie. Mai aproape unii de alții. Relații polono-române* (2003); *Relacje polsko-rumuńskie. Relații polono-române* (2004); *Bliżej*

⁵ În perioada 1999–2006 și, ulterior, din 2008, redactor al periodicului „Polonus” este Elżbieta Wieruszewska-Calistru. Născută la 14 ianuarie 1972 la Szprotawa-Polonia, licențiată a Facultății de Filologie Rusă a Universității din Zielona Góra, locuiește în România, din august 1999, funcționând ca profesoară de limba polonă în Suceava (1999–2008). Începând din anul 2005, Elżbieta Wieruszewska-Calistru este redactor-șef al publicației trimestriale pentru copii și tineret „Mały Polonus” („Micul Polonus”), ce apare numai în limba polonă, având 16 pagini. Pentru „merite deosebite în educația copiilor și tinerilor în limba maternă și popularizarea culturii polone în România”, președintele Republicii Polone Andrzej Duda îi conferă, la 4 noiembrie 2015, la Suceava, distincția „Crucea în grad de Cavaler al Ordinului Renașterea Poloniei” (vezi și Marian Petcu, *op. cit.*, p. 825; suceavanews.ro/.../foto-o-profesoara-si-o-coordonatoare-a-unui-ansamblu-din-suceava..., din 6 noiembrie 2015, accesat: 28 ianuarie 2017).

⁶ În august 2008, revista „Polonus” apare cu un număr special. Cele 30 de pagini ale numărului 8, din august, prezintă un bilanț de parcurs al Zilelor Culturii Polone, la împlinirea a zece ani de activitate: 1999–2008. Aici se prezintă, în facsimile, coperta I a volumelor tipărite cu lucrările Simpozionului științific internațional „Mai aproape unii de alții”, o listă cu titlurile acestora, precum și câteva articole referitoare la acest adevărat eveniment din viața comunității. Dintre acestea: Stanislava Iachimovschi, *Zilele Culturii Polone*, p. 8–16; Florin Anghel, *Zilele Culturii Polone de la Suceava la un deceniu*, p. 20–23.

siebie. W kręgu relacji polsko-rumuńskich. Mai aproape unii de alții. În lumea relațiilor polono-române (2005); *Blżej siebie. Rumuni i Polacy w Europie. Historia i dzień dzisiejszy. Mai aproape unii de alții. Români și polonezi în Europa. Istorie și prezent* (2006); *Blżej siebie. Polacy i Rumuni a historyczne i kulturowe dziedzictwo Europy. Mai aproape unii de alții, Polonezii și românii raportați la patrimoniul istoric și cultural al Europei* (2007); *We wspólnocie narodów i kultur. W kręgu relacji polsko-rumuńskich. Comunitatea popoarelor și culturilor. În lumea relațiilor polono-române* (2008); *Polska i Rumunia – od historycznego sąsiedztwa do europejskiego partnerstwa. Polonia și România – de la vecinătatea istorică la parteneriatul european* (2009); *Relacje polsko-rumuńskie w historii i kulturze. Relații polono-române în istorie și cultură* (2010); *Polska i Rumunia – związki historyczne i kulturowe – przeszłość i dzień dzisiejszy. Polonia și România – legături istorice și culturale – trecut și prezent* (2011); *Świat relacji polsko-rumuńskich. Lumea relațiilor polono-române* (2012); *Polsko-rumuńskie związki historyczne i kulturowe. Legături istorice și culturale polono-române* (2013); *Wielowiekowe bogactwo polsko-rumuńskich związków historycznych i kulturowych. Bogația multiseclară a legăturilor istorice și culturale polono-române* (2014); *Polska i Rumunia. Wspólnie – obok – blisko. Polonia și România. Împreună – alături – aproape* (2015); *Historyczne i kulturowe aspekty relacji polsko-rumuńskich. Aspectele istorice și culturale ale relațiilor polono-române* (2016).

De-a lungul anilor, Stanislava-Maria Iachimovschi se implică și în organizarea unor manifestări, reprezentând Uniunea Polonezilor din România la congrese și întâlniri ale diasporei poloneze din Europa și din lume: Pułtusk și Varșovia, Budapesta, Teczyn (Cehia), Vilnius (Lituania), Londra, Paris.

În viața comunității, profesoara Stanislava-Maria Iachimovschi, intelectual înzestrat cu o cultură solidă, excelentă cunoscătoare a limbilor polonă, română, franceză și maghiară, a istoriei patriei sale și a umanității, deopotrivă, organizatoare iscusită, sensibilă și atentă până la detaliile ce rotunjesc orice lucrare publică majoră, mai cu seamă în perioade de recesiune a resurselor, personalitate de o modestie și cumsecădenie rară, s-a bucurat de prețuire și de o caldă apreciere. La plecarea sa dintre noi, survenită la Suceava, în 13 aprilie 2016, Helena Krasowska, Magdalena Pokrzyńska, Eugeniusz Kłosek, Zbigniew Kowalski, Krzysztof Nowak scriu despre ea, între altele: „A fost Sufletul Bun al Casei Polone din Suceava. Mulțumită implicării și intervenției ei, Casa Polonă a renăscut și a înflorit [...]. Cursul ei ireconciliabil și ferm a dat rezultate atât de importante pentru comunitatea poloneză din România. A fost cel mai important stâlp al acelei Case, care, până la final, [emana] o energie specială și, în același timp, o împărțea cu alții.

Era deosebit de modestă, cu o mare îngăduință față de ceilalți. Mereu de ajutor. Se interesa și ținea minte problemele altora, ale colegilor și prietenilor. Era în măsură să dea sfaturi în momentele grele. Discuțiile cu ea erau o adevărată plăcere, o ambrozie proprie pentru problemele vieții cotidiene.

A fost o Mare Doamnă, cu maniere exemplare și rafinate [...] Era o persoană cu coloană vertebrală. Iubea viața și o trăia din plin”⁷.

Pentru activitatea ei dedicată renașterii și înfloririi diasporei poloneze din România, dar și emancipării relațiilor dintre țările și națiunile noastre, profesoara Stanislava-Maria Iachimovschi din Bucovina este răsplătită cu înalte distincții ale Republicii Polone: medaliile „Pro Patria”, „Pro Memoria” și „Crucea de Aur de Merit”. La noi, însă, în lucrările biobibliografice românești, consacrate istoriei culturii și civilizației din Bucovina, din păcate, nu o menționează nimeni. Acesta este, între altele, și rostul micului nostru album din anexă, acela de a prezenta personalități, momente și contribuții importante din viața culturală a provinciei noastre istorice, promovându-le astfel și în comunitatea științifică din țară și de peste hotare. Reproductorile noastre se fac după dompolski.ro/evenimente/prof-iachimovschi-stanislava-in-memoriām/, cu acordul binevoitor al doamnei Janina Bivol, director al Uniunii Polonezilor din România, din 1 februarie 2017, căreia îi mulțumim cordial și pe această cale.

Vasile I. Schipor

⁷ *Amintiri de la prietenii din Polonia*, în „Polonus”, anul XXVII, nr. 4 (235), aprilie 2016, p. 7–8. În același număr, îi sunt închinată și alte câteva articole emoționante: Barbara Breabăn, *Trista despărțire*, p. 4–5; Andrzej Ziółkowski, misionar din Cracovia, *Prietenul*, p. 5–7.

1. Părinții Eduard și Teofila Duciewicz împreună cu Stanislava-Maria la ultimul lor Crăciun sărbătorit în Cernăuți (1943).

2. Stanislava-Maria și Wilhelm Iachimovschi, la Suceava, în 1963.

3. Zilele Culturii Polone, Suceava, iulie 2008. În primul rând, lângă Stanislava-Maria Iachimovschi, preotul Ștefan Babiaș (29 aprilie 1960–21 martie 2010), decanul romano-catolic de Bucovina.

4. Redacția revistei „Polonus” la sărbătorirea a 15 ani de existență, Suceava, 2006. O parte din familia de la Dom Polski, unită în jurul unor idealuri identitare servite cu profesionalism, pasiune și dignitate.

5. Stanislava-Maria Iachimovschi în ședință de lucru la Uniunea Polonezilor din România.

6. Władysław Strutyński, președintele Societății „Adam Mickiewicz” din Cernăuți și Stanislava-Maria Iachimovschi la sărbătorirea revistei „Polonus”, Suceava, 2006.

7. Înalte distincții ale Republicii Polone oferite profesoarei Stanislava-Maria Iachimovschi din Bucovina.